

GUVERNUL ROMÂNIEI

UNIUNEA EUROPEANĂ

Realizarea de evaluări pentru perioada 2009-2010

Proiect cofinanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională prin POAT 2007-2013

Raportul Sintează

Rezumat executiv

În perioada 2009-10, autoritățile de management ale majorității programelor operaționale ale Cadrului Strategic Național de Referință al României au solicitat o evaluare intermediară din partea unor evaluatori externi.¹ Rapoartele de evaluare au fost finalizate în perioada cuprinsă între toamna anului 2009 și începutul anului 2011. În cazul Programelor Operaționale Sectoriale Transport și Mediu, s-a efectuat o examinare separată a investițiilor în aceste sectoare pentru Unitatea Centrală de Evaluare a Autorității pentru Coordonarea Instrumentelor Structurale, cu acordul autorităților de management relevante.

Prezentul raport reprezintă o sinteză a acestor rapoarte de evaluare intermediară. Acesta a luat în considerare și o serie de alte documente conexe, inclusiv Raportul Strategic Național pentru Implementarea Fondurilor Structurale și de Coeziune, 2010, Evaluarea Formativă a Instrumentelor Structurale în România și evaluarea ad-hoc intitulată Provocări Legate de Capacitatea Beneficiarilor Instrumentelor Structurale.

Conform termenilor de referință ai Raportului de Sintează, rezultatul așteptat este acela de a trage concluzii și de a face recomandări privind patru *aspecte strategice*:

- (1) consecințele crizei economice și financiare asupra strategiei programelor operaționale și a implementării acestora;
- (2) relevanța, eficiența și eficacitatea strategiilor programelor operaționale, inclusiv bune practici și eșecuri, ce explică asimetria implementării între programele operaționale și în cadrul fiecărui program operațional;
- (3) relevanța mecanismelor de implementare;
- (4) potențialul de îmbunătățire a impactului investițiilor, inclusiv creșterea sinergiilor și a complementarității dintre programe și priorități și aprecierea calității investiției.

¹ Evaluarea Intermediară a Programului Operațional Regional - East West Consulting, în consorțiu cu ECO3, octombrie 2009; Evaluarea Intermediară a Programului Operațional Sectorial Creșterea Competitivității Economice - GEA Strategy & Consulting/Fitzpatrick Associates/KPMG România, iulie 2010; Evaluarea Intermediară a Programului Operațional de Asistență Tehnică - KPMG Romania/GEA Strategy & Consulting/Pluriconsult, septembrie 2010; Evaluarea Intermediară a Programului Operațional Dezvoltarea Resurselor Umane - KPMG Romania/Kantor/Eurolink, septembrie 2010 (Versiune preliminară a Reportului); Evaluarea Intermediară a Programului Operațional Dezvoltarea Capacității Administrative - East West Consulting/NTSN, septembrie 2010.

Acest rezumat prezintă constatările, concluziile și recomandările cheie pentru aceste patru coordonate.

ASPECTUL NR. 1: CONSECINȚE ALE CRIZEI ASUPRA STRATEGIEI ȘI A IMPLEMENTĂRII PROGRAMELOR OPERAȚIONALE

Constatări

Toate evaluările intermediare consideră că această criză economică are implicații foarte importante asupra tuturor programelor operaționale, în mod special asupra progresului implementării acestora. Criza este în toate cazurile citată drept un motiv major al lipsei de progres la diverse niveluri, al cererii scăzute pentru finanțarea disponibilă în anumite axe prioritare în cazul programelor operaționale bazate pe cerere, incluzând POS CCE și POR, al lipsei disponibilității co-finanțării atât pentru beneficiarii din sectorul public cât și pentru cei din sectorul privat, al cererii reduse pentru rezultatele anumitor proiecte, al nesigurății în rândul investitorilor, precum și al lipsei resurselor manageriale și tehnice pentru a supraveghea implementarea programelor operaționale.

Așadar, în conformitate cu rapoartele de evaluare intermediară, criza se dovedește a fi multi-dimensională, deoarece afectează programele operaționale printr-o varietate de canale și întrucât implică influențe negative ce se potentează reciproc. Chiar și această exprimare supra-simplifică, inevitabil, varietatea de nuanțe existentă la nivel de program operațional.

Nici o evaluare intermediară nu a încercat să cuantifice impactul exact al crizei asupra progresului, adică modul în care progresul efectiv diferă de cel care s-ar fi înregistrat în implementare în absența crizei. Este clar că acest lucru ar fi dificil de realizat, întrucât criza este deseori interconectată cu dificultăți în implementare, care s-ar fi manifestat oricum.

Aprecierea generală exprimată în cadrul evaluărilor intermediare este aceea că efectele crizei sunt în mod incontestabil negative și este acordată în acestea relativ puțină atenție oricăror efecte pozitive potențiale, cum ar fi costurile reduse sau interesul crescut pentru abordări noi. O excepție o reprezintă evaluarea Programului Operațional Regional care evidențiază potențialul pentru prețuri reduse în cazul infrastructurii publice.

În ciuda faptului că această criză este considerată de o importanță esențială, evaluările intermediare au o abordare precaută în ceea ce privește implicațiile pentru strategiile programelor operaționale, în sensul că nu consideră, cel puțin deocamdată, că ea ar afecta în mod fundamental aceste strategii. Motivele pentru acest punct de vedere sunt legate de natura externă și macro-economică a crizei, de faptul că aceasta nu modifică în mod fundamental problemele structurale ale României și că, probabil, va fi limitată în timp. În cazul particular al POS Mediu, strategia acestuia este bazată pe atingerea standardelor UE, astfel încât este imună la efectele crizei. S-ar putea adăuga faptul că în ceea ce privește obiectivele și țintele de convergență, mediile la nivelul UE sunt și ele afectate de criză, astfel încât țintele de convergență ale României nu vor fi neapărat inutile.

Concluzii

Concluziile legate de Aspectul 1 sunt tridimensionale. În primul rând, deși este importantă, criza nu cere în sine o modificare fundamentală a Cadrului Strategic Național de Referință sau a strategiilor programelor operaționale. Totuși, aceasta are un efect semnificativ asupra implementării acestora și, în mod special, asupra ritmului de implementare. În al doilea rând, reduce și cererea în rândul unor beneficiari potențiali, creează incertitudine și dăunează perspectivelor de piață ale unor proiecte comerciale.

În al treilea rând, în cazul proiectelor din sectorul public, majoritare în cadrul programelor operaționale, criza creează dificultăți în privința disponibilității unor resurse finanțate la nivel național, deși există un angajament guvernamental conform căruia elementul formal de co-finanțare al Cadrului Strategic Național de Referință la nivel global nu va fi afectat de reducerile cheltuielilor publice. Criza ridică, de asemenea, semne de întrebare referitoare la necesitatea anumitor infrastructuri publice în cadrul cărora cererea, drept urmare a crizei, ar putea fi mai mică decât ar fi fost proiectată inițial. De asemenea, criza face absorbția mai dificilă atât direct, prin reducerea nevoii sau a cererii, cât și indirect, în ceea ce privește accesul la finanțare și încrederea scăzută.

ASPECTUL NR. 2: RELEVANȚA, EFICIENȚA ȘI EFICACITATEA STRATEGIILOR PROGRAMELOR OPERAȚIONALE

Constatări

După un început lent, eficiența și eficacitatea implementării programelor operaționale este prezentată în evaluările intermediare ca înregistrând o evoluție graduală. Operațiunile au fost lansate cu succes, cererile au fost primite și procesate, apoi au fost aprobate în mare parte și contractate. Acest lucru reflectă îmbunătățirea incrementală în cadrul programelor operaționale – la nivel de axe prioritare, domenii majore de intervenție și operațiuni – abordând în mod special inadvertențele timpurii sau blocajele. Ritmul de implementare s-a îmbunătățit și el, iar întârzierile anterioare din perioadele de procesare a cererilor au fost reduse.

Așa cum a fost subliniat în privința Aspectului 1, criza nu este văzută de evaluatorii intermediari ca având un impact generic asupra relevanței strategiilor programelor. Cu toate acestea, ea chiar afectează strategiile individuale la nivelul unor axe prioritare, unde justificarea acestora sau cererea pentru ele ar putea fi afectate. În baza analizelor evaluărilor intermediare, aceste cazuri includ Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane și, într-o anumită măsură, Programul Operațional Sectorial Transport. În cazul POS DRU, situația apare din cauza înrăutățirii posibile a perspectivelor economice pentru grupurile dezavantajate și a unei nevoi mai acute de furnizare de servicii în acest sens. În cazul POS T, autorii raportului rețin un posibil progres mai rapid în investițiile din sectorul rutier, față de cele în domeniul feroviar. În aceste circumstanțe, este posibil să se producă o modificare neplanificată, *de facto*, în cadrul programului operațional în ceea ce privește strategia de transporturi.

În mod similar, eficacitatea, care la început a ridicat probleme, s-a îmbunătățit, în special în etapele inițiale ale ciclului proiectului. Cu toate acestea, implementarea și, în mod special, cheltuielile efective ale proiectului, încă mai reprezintă provocări pentru toate programele operaționale și pentru majoritatea axelor prioritare.

Dacă se compară indicatorul (deși este nerafinat) ce măsoară nivelul cheltuielilor aprobate și al plăților efectuate, cu obiectivele stabilite în Cadrul Strategic Național de Referință, este clar că POR, POS CCE, POS DRU și POS M înregistrează performanțe relativ mari, pe când POAT, PO DCA și POS T au rezultate relativ scăzute. Acest lucru sugerează că:

- Programele operaționale sau axele prioritare care presupun proiecte ce nu implică infrastructură, ci proiecte de dimensiuni mai mici și cu un număr mare de beneficiari privați, au înregistrat performanțe mai bune până în prezent;
- Programele operaționale orientate cu precădere spre sectorul public au performanțe mai slabe decât cele cu orientare externă (companii și ONG-uri). Acest lucru contrazice așteptările în cazul unei crize financiare;

- Cele două programe operaționale de asistență tehnică (POAT și PO DCA) au înregistrat performanțe deosebit de slabe – aspect ce dă de gândit, întrucât acestea ar trebui să ajute la implementarea CSNR, însă de fapt o încetinesc.

În ceea ce privește bunele practici și eșecurile care explică asimetria implementării între programe operaționale și în cadrul lor, merită reținut faptul că multe programe operaționale includ atât axe prioritare și domenii majore de intervenție cu performanțe bune, cât și unele cu performanțe slabe. Nu este posibilă evidențierea unor autorități de management sau organisme intermediare „performante” fără echivoc sau relativ „neperformante”, întrucât majoritatea au înregistrat până în prezent, atât reușite cât și eșecuri. O performanță ridicată a unui program operațional este explicată în general prin câteva axe prioritare cu performanțe foarte bune, alături de unele mai lente.

În mod similar, performanțele puternice ale multor axe prioritare sunt de obicei ușor de explicat prin domenii majore de intervenție și operațiuni de succes, chiar dacă în cadrul aceleiași axe prioritare există operațiuni care nu au aceeași performanță. De exemplu, în cadrul POS CEE, Axa Prioritară 2 (Cercetare) este considerată a avea un organism intermediar eficient și un progres relativ bun. Cu toate acestea, unele operațiuni individuale din cadrul acestei axe încă prezentau probleme în momentul evaluării intermediare.

Din evoluția descrisă în evaluările intermediare, este evident că autoritățile de management și organismele intermediare individuale pot fi relativ performante sau neperformante în diferite etape din ciclul de program. De exemplu, există programe operaționale și axe prioritare cu niveluri ridicate ale aprobărilor, dar nu înregistrează neapărat cele mai ridicate niveluri de contractare și cheltuieli.

Multe alte probleme care au afectat implementarea până în prezent sunt valabile pentru toate programele operaționale, incluzând aspecte legate de achizițiile publice, de posturile vacante și de birocrăția copleșitoare. Acestea sunt detaliate în evaluările intermediare ale fiecărui program operațional și în alte documente. Deocamdată, întrucât aceste dificultăți au legătură în mare măsură cu administrația publică din România și cu procedurile acesteia, în general, autoritățile de management și organismele intermediare nu le pot depăși cu ușurință în mod individual.

Apar, de asemenea, și o serie de factori. La nivel intra-program operațional, factorii de succes relativ sunt:

- reducerea la minim a blocajelor în toate etapele ciclului de selecție a proiectelor, adică nivelurile foarte ridicate de cereri de finanțare sau chiar de aprobări nu-și au rostul, dacă se întâmpină dificultăți în etapa de contractare;
- existența personalului cu experiență din perioada pre-aderare pare a fi un avantaj pentru o serie de organisme intermediare relativ performante, de exemplu în cadrul POR și al POS CEE.

Concluzii

În baza evaluărilor intermediare (alături de Evaluarea formativă a CSNR și Raportul strategic), se poate ajunge la două mari concluzii alternative în ceea ce privește eficiența și eficacitatea implementării programelor operaționale până în prezent:

- (a) **perspectiva optimistă – păstrarea abordării curente privind îmbunătățirea incrementală:** această perspectivă presupune că îmbunătățirile continue aduse procedurilor și instituțiilor de la începutul implementării CSNR dau acum roade, că proiectele mari (în special cele de infrastructură) au putut progresa, că progresul este evident în mod special în ceea ce privește aprobările și contractarea și că, în mod logic, implementarea proiectelor și cheltuielile vor intra și ele acum într-un ritm mai alert. Această perspectivă presupune așadar faptul că evaluările intermediare au fost realizate într-o anumită perioadă

de timp și că situația va fi foarte diferită în 2-3 ani. Această perspectivă este cel puțin implicită în cadrul evaluărilor intermediare ale programelor operaționale.

Evident că această perspectivă ridică anumite probleme, deoarece, în măsura în care criza economică afectează implementarea – și toate evaluările intermediare spun că așa stau lucrurile – diversele modificări și îmbunătățiri administrative nu vor aborda această dimensiune. De asemenea, indiferent ce se întâmplă începând cu anul 2010, toate programele operaționale au de „urcat un munte” în ceea ce privește cheltuielile și implementarea ulterioară a proiectelor, care încă sunt mult în urma obiectivelor stabilite prin CSNR și programele operaționale;

- (b) **perspectiva pesimistă – este necesară o modificare radicală a abordării:** provocarea absorbției devine atât de puternică încât este necesară o schimbare destul de drastică și există pericolul complezenței. Argumentele în favoarea acestei perspective sunt pericolul unui impact decalat al crizei economice, o criză mai lungă decât cea previzionată și faptul că multe „câștiguri imediate” relativ ușoare în ceea ce privește absorbția sunt deja consumate, de ex. Jeremie.

Argumentele în defavoarea perspectivei pesimiste sunt că ea nu apare în niciuna dintre evaluările intermediare și că o schimbare la nivel înalt în ceea ce privește arhitectura organizațională nu ar ajuta la depășirea problemelor de implementare de detaliu, de exemplu reglementările existente cu privire la personal, procedurile de achiziții publice, cerințele financiare și de audit ar continua să existe. Se poate concluziona, așadar, că o schimbare radicală ar fi contraproductivă și ar reduce, mai degrabă decât să sporească, probabilitatea de absorbție și accelerare a implementării proiectelor.

S-ar putea susține și că perspectiva pesimistă creează o panică inutilă în privința absorbției în baza faptului că regula N+2/N+3 va oferi o soluție și poate fi deschisă către o flexibilitate ulterioară. Cu toate acestea, în ceea ce privește cheltuielile, ar trebui menționat că ele sunt o condiție necesară, dar evident insuficientă, pentru impact. De asemenea, cheltuielile întârziate vor avea un impact secundar asupra absorbției pentru perioada 2014-2020 (la fel cum s-a întâmplat cu Programul Phare în primii ani de implementare). Nivelul scăzut de cheltuieli din perioada curentă ar putea, de asemenea, să slăbească poziția României la negocierile pentru perioada 2014-2020.

Acest Raport de Sinteză promovează perspectiva conform căreia este necesară o cale de mijloc între cele două extreme prezentate mai sus. O asemenea cale de mijloc înseamnă că este necesară continuarea procesului de îmbunătățiri incrementale, însă acest proces de unul singur este improbabil că va fi suficient pentru a asigura accelerarea absorbției și a implementării. Drept urmare, sunt necesare și alte măsuri. În mod special, este nevoie de realocări financiare considerabile care să fie planificate rapid și puse în aplicare.

ASPECTUL NR. 3: RELEVANȚA MECANISMELOR DE IMPLEMENTARE

Constatări

Evaluările intermediare au evidențiat multe dificultăți în mecanismele de implementare ale programelor operaționale, atât generale, cât și unele specifice operațiunilor. Cu toate acestea, se evită orice propuneri pentru modificări majore ale mecanismelor de implementare, acceptându-li-se în mod esențial importanța, în timp ce se încurajează îmbunătățirea continuă.

Concluzii

Pentru perioada rămasă din perspectiva financiară 2007-2013, nu există altă opțiune realistă decât aceea ca mecanismele existente de implementare a programelor operaționale să fie păstrate și să se ia măsuri pentru ca ele să opereze cât mai eficient și eficace posibil.

Majoritatea rapoartelor de evaluare intermediară oferă recomandări administrative detaliate în această privință, reflectând accentul pus de caietele de sarcini pe recomandările detaliate și implementabile imediat, deseori la nivel de domeniu major de intervenție și operațiune.

Pentru perioada post-2013, ar putea fi luate în calcul abordări de implementare alternative. Cu toate acestea, ca ele să poată reprezenta niște opțiuni viabile, ar trebui ca analiza și dezvoltarea lor să înceapă acum. Orice încercare de a pune în vigoare opțiuni modificate radical la începutul perspectivei 2014-2020 ar putea fi o rețetă pentru dificultăți și mai mari.

Într-adevăr, una dintre lecțiile oferite de perioada curentă este că un sistem de implementare „pregătit pentru cheltuieli” la toate nivelurile reprezintă o condiție prealabilă pentru absorbție. Există un tipar clar în cadrul evaluărilor intermediare conform căruia domeniile majore de intervenție și operațiunile care prezintă dificultăți sunt acelea care nu erau pregătite efectiv pentru implementare în momentul lansării Cadrelor Strategice Naționale de Referință și programului operațional, adică polii de creștere, energia și cooperarea transfrontalieră.

ASPECTUL NR. 4: POTENȚIALUL DE ÎMBUNĂTĂȚIRE A IMPACTULUI INVESTIȚIILOR

Constatări

În ceea ce privește impactul efectiv sau probabil al investițiilor, evaluările intermediare sunt în multe privințe similare evaluărilor ex-ante. Acest lucru se datorează faptului că în momentul efectuării majorității evaluărilor intermediare, ca și în prezent, experiența de implementare efectivă a proiectelor era foarte limitată, dat fiind nivelul relativ redus de aprobări.

Abordarea utilizată de evaluările intermediare în privința calității investițiilor a fost așadar aceea de a evalua mecanismele prin care proiectele sunt selectate pentru aprobare. Acestea includ lansările și furnizarea de informații conexe, procesul de depunere a cererilor, criteriile și procedurile de selectare a proiectelor și procesele de aprobare. În această privință, evaluările intermediare sunt fără îndoială pozitive și completează activitatea foarte extinsă care a fost întreprinsă și informațiile foarte detaliate și alte linii directoare care există.

O notificare în privința acestor evaluări este aceea că s-au bazat pe consultări și pe cercetare de birou. Evaluările intermediare nu au inclus vizite de teren sau aprecieri ale cererilor de finanțare individuale. Caietele de sarcini ale evaluărilor intermediare nu au făcut nici ele referire în principiu la impact, motivul fiind din nou acela că erau în special analize de proces efectuate într-o etapă foarte timpurie a implementării efective a proiectelor.

Acolo unde evaluările intermediare prezentau motive de îngrijorare în privința sistemelor de evaluare, selecție și aprobare a proiectelor, acestea se refereau în special la eficiența și eficacitatea acestor sisteme, nu la tipul de proiecte aprobate ce rezultau în urma utilizării lor.

O evaluare separată, și anume Prima Evaluare Ad Hoc,² a analizat capacitatea beneficiarilor publici și privați la nivelul CSNR, inclusiv prin intermediul interviurilor și al studiilor de caz. Această evaluare a analizat modul în care implementarea de către beneficiari afectează atingerea obiectivelor proiectelor, a clasificat provocările pe trei niveluri, („societal”, „organizațional” și „individual”) și a identificat o serie de obstacole semnificative la toate nivelurile. Propunerile de îmbunătățire oferite au consolidat multe dintre inițiativele existente referitoare la simplificare și proceduri mai flexibile și au inclus și un grad mai mare de utilizare a asistenței tehnice pentru susținerea beneficiarilor, precum și facilitarea schimburilor de experiență între beneficiari.

O serie de caiete de sarcini chiar au ridicat problema capacității programelor de a-și atinge obiectivele finale.³ În acest sens, evaluările intermediare au fost în general prudent optimiste, bazându-se pe presupunerea că mecanismele de implementare aveau să continue să se îmbunătățească și criza economică se va atenua treptat.

În principiu, există sinergii și complementarități între programe și între prioritățile din cadrul programelor. La nivelul cel mai extins, Cadrul Strategic Național de Referință implică o serie de programe operaționale complementare, iar în etapa de evaluare ex-ante s-au depus eforturi considerabile pentru a asigura faptul că suprapunerile sau duplicările sunt reduse la minim. Cu toate acestea, o serie de programe operaționale tratează aspecte similare, și în același timp diferite, ale aceluiași sector și probleme și nu este clar în ce măsură există o coordonare practică efectivă și eforturi pentru asigurarea complementarității în această privință. Unele dintre prevederile axelor prioritare fac ca acest aspect să fie provocator. De exemplu, sectoarele de sănătate și educație sunt susținute atât de PO Regional cât și de PO Competitivitate, în primul caz prin infrastructură, iar în cel de-al doilea prin TIC. O delimitare mai clară a beneficiarilor din cadrul programelor operaționale poate ar fi fost mai eficientă. De asemenea, un program operațional cu o aplicare largă, așa cum este POR, deși este de dorit din multe motive, riscă în mod inevitabil să ajungă foarte aproape de a duplica ceea ce fac programele operaționale naționale sectoriale.

Evaluarea Intermediară a Programului Operațional Asistență Tehnică a făcut referiri specifice la nivelurile de coordonare din cadrul programelor operaționale și a fost complementară în această privință. Cu toate acestea, o slăbiciune discutabilă ar fi aceea că acest nivel de coordonare și cooperare se concentrează foarte mult pe proceduri și procese, mai degrabă decât pe aspecte fond. Când este nevoie de cooperare pe fond, dovezile de cooperare practică efectivă nu sunt numeroase. Așadar, este loc pentru o cooperare mai puternică atât la nivel strategic cât și micro. În acest ultim caz, ar fi de ajutor un schimb mai intens de informații despre beneficiarii individuali din cadrul CSNR.

În ceea ce privește calitatea proiectelor, este esențial să se asigure că sistemul de selecție a acestora lucrează eficient. Niciun tip de evaluare de program sau supraveghere nu poate înlocui rolul evaluatorilor de proiect, așadar este necesar să se asigure faptul că acestora li se oferă o serie de linii directoare suficient de clare, că ei sunt capabili și informați și că sunt independenți și lucrează în mod profesionist. În această privință rapoartele de evaluare intermediară nu au ridicat vreo problemă specifică.

² KPMG/GEA S&C/Pluriconsult, *Provocări privind Capacitatea Beneficiarilor Publici și Privați de Instrumente Structurale*, 2010.

³ Această întrebare de evaluare a fost o moștenire în anumite caiete de sarcini a cerinței ca evaluarea intermediară să contribuie la Raportul Strategic.

PRINCIPALELE RECOMANDĂRI

Recomandările Raportului de Sinteză se concentrează în mod special pe nevoia de a avea un program planificat de realocări financiare, de la axele prioritare și domeniile majore de implementare cu absorbție relativ redusă la cele cu absorbție relativ mare din cadrul CSNR. Propunerile specifice în această privință sunt:

- de a dezvolta un cadru de realocări în prezent, bazat pe axele prioritare și operațiunile care ar putea absorbi fonduri suplimentare pe durata CSNR, mai degrabă decât să se caute ulterior, ad hoc, destinații pentru banii necheltuiți;
- de a identifica o serie de axe prioritare și operațiuni care au potențialul de a absorbi sume suplimentare mari și care îndeplinesc de asemenea alte criterii în termeni de eligibilitate, adecvare strategică, impact potențial, alocare inutilă (deadweight), de exemplu drumurile locale⁴, IMM-uri, cercetare de nivel al treilea. Un punct de pornire evident este asigurat de axele prioritare existente cu niveluri de aprobare și absorbție relativ mari;
- de a lua în calcul includerea în programul operațional a unor domenii de cheltuieli adecvate, care nu sunt deja incluse în CSNR. De exemplu, proiecte de transport eligibile ne-cofinanțate în cadrul POS-T, sectorul de Justiție din PO DCA;
- de a retrage bani din operațiuni care sunt în prezent întârziate din motive esențiale sau sunt neperformante din cauza unor obstacole fundamentale în implementarea lor, care nu au fost soluționate până la un anumit termen limită (de ex., sfârșitul trimestrului 1 din 2011). Din nou, punctul de plecare îl reprezintă axele prioritare cu rate de aprobare sau absorbție relativ scăzute sau nule.

Apar și o serie de alte recomandări prioritare:

- prioritizarea unei funcționări îmbunătățite a asistenței tehnice la nivel de CSNR și de program operațional, ca un activator al absorbției în cadrul CSNR și al programelor;
- numirea unor "supraveghetori la nivel de program" pentru a consilia/suține Comitetul de Monitorizare/Autoritatea de Management la nivel de program operațional. Rolul lor ar fi să identifice activ și să susțină CM/AM în abordarea blocajelor și obstacolelor în calea implementării;
- revizuirea funcționării activității de monitorizare și audit la nivel de proiect cu scopul de a-i imprima dimensiunea de suport orientată către beneficiar și focalizată pe client;⁵
- susținerea în fața Comisiei Europene a posibilității de a trata perioadele 2007-2013 și 2014-2020 ca pe o singură perioadă pentru CSNR din perspectivă strategică.⁶ Acest lucru ar permite alocări suplimentare din perspectiva financiară 2007-2013 pentru domenii cu potențial mare de absorbție (de exemplu, drumuri), fără preocupări privind dezechilibre în cadrul strategiilor (de exemplu, strategia privind transportul public). Problema echilibrului strategic ar putea fi apoi rectificată pe termen lung.

⁴ Raportul de Sinteză privind Evaluarea Ex Post a DG Regio sugerează eliminarea îmbunătățirilor pentru drumuri din Politica de Coeziune post-2013.

⁵ Ad Hoc Nr. 1 raportează că vizitele de monitorizare/audit sunt considerate de beneficiari ca o povară suplimentară.

⁶ Acest lucru ar putea fi luat în calcul doar pentru cele două noi State Membre, în circumstanțele excepționale ale crizei financiare.

Mai multe detalii despre constatări, concluzii și recomandări și despre legătura dintre acestea se regăsesc în Capitolul 4 din Raportul de Sinteză. Rezumatele tuturor evaluărilor intermediare sunt atașate, de asemenea; a se vedea Anexa 2.